

Hanna Kruk

Akademia Morska w Gdyni

DZIAŁALNOŚĆ PARKÓW NARODOWYCH JAKO CZYNNIK ROZWOJU LOKALNEGO – WYBRANE ASPEKTY

Streszczenie: Nadrzędnym celem parków narodowych jest ochrona przyrody i kultury. Z tego względu działalność gospodarcza na ich terenie nie może wpływać negatywnie na ich walory. Dlatego też często obszary tego typu są postrzegane z jednej strony jako atrakcyjne, a z drugiej – jako przeszkoda w rozwoju gospodarczym regionu. Celem artykułu jest przedstawienie wyników badań dotyczących zadań realizowanych w parkach narodowych w latach 2007-2009 w zakresie relacji między parkami a społecznościami lokalnymi.

Słowa kluczowe: park narodowy, rozwój lokalny, społeczność lokalna.

1. Wstęp

Parki narodowe to obszary o wyjątkowych, cennych zasobach i walorach przyrodniczych, krajobrazowych, naukowych oraz społeczno-kulturowych. Tworzy się je w celu ochrony tych elementów, odtworzenia zniszczonych oraz zachowania bioróżnorodności, ale także po to, aby udostępniać dany obszar w celach edukacyjnych i turystycznych osobom zainteresowanym. Wśród innych terenowych form ochrony przyrody parki narodowe wyróżniają się wielkością¹ i rygorami ochronnymi. Obszary chronione tego typu są postrzegane z jednej strony jako atrakcyjne (zwłaszcza w odniesieniu do turystyki), a z drugiej – jako przeszkoda w rozwoju gospodarczym regionu. Celem artykułu jest przedstawienie wyników badań dotyczących wybranych zadań realizowanych w parkach narodowych w latach 2007-2009 w zakresie relacji między parkami a społecznościami lokalnymi.

2. Parki narodowe

Park narodowy to obszar chroniony o jednej z najwyższych w Polsce randze i wysokich rygorach ochronnych. Na jego terenie ochronie podlega cała przyroda (zarówno ożywiona, jak i nieożywiona) oraz krajobraz. Jak już wspomniano, park jest powo-

¹Zgodnie z *Ustawą o ochronie przyrody*, powierzchnia parku wynosi minimum 1 tys. ha.

ływany w celu zachowania i ochrony różnorodności biologicznej, zasobów i walorów przyrodniczo-kulturowych, a także odtworzenia elementów, które zostały zdegradowane lub w inny sposób utracone.

Specyfika parku narodowego polega na podporządkowaniu jego obszaru specjalnym przepisom prawa. Zgodnie z *Ustawą o ochronie przyrody*, projekty studiów uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego, plany zagospodarowania przestrzennego gmin, województw, akwenów morskich i podobne dokumenty muszą być uzgadniane z dyrektorem parku narodowego. Każdy park narodowy ma własny plan ochrony lub (w przypadku jego braku) wyznaczone zadania ochronne, w których m.in. ustalane są miejsca (rejony) udostępniane do ruchu turystycznego wraz z określeniem liczby osób, które w danym czasie mogą tam przebywać. Ograniczenia ruchu turystycznego nie są jedynymi, które wpływają na gospodarkę prowadzoną na terenie parku narodowego. W planie ochrony (zadaniach ochronnych) parku narodowego są także wytyczone obszary, w których można prowadzić działalność rolniczą, handlową i wytwórczą, oraz obszary objęte ochroną ścisłą. W art. 15 wspomnianej ustawy sformułowano również obowiązujące w parkach zakazy, np. dotyczące budowy lub rozbudowy obiektów i urządzeń (z wyjątkiem służących realizacji celów parku), polowania, połowu ryb czy pozyskiwania roślin i grzybów (z wyjątkiem miejsc wyznaczonych przez dyrektora parku narodowego), użytkowania i niszczenia wybranych elementów środowiska przyrodniczego, zmiany stosunków wodnych, pozyskiwania kopalin itp.

Wokół parku narodowego tworzy się strefę ochronną (otulinę), w celu zabezpieczenia obszaru chronionego przed wpływami zewnętrznymi, a ściślej – niekorzystnymi czynnikami antropogenicznymi. W praktyce często to właśnie w otulinie zlokalizowane są ośrodki turystyczne, miejsca noclegowe, usługi gastronomiczne i inne.

W ujęciu prawnym parki narodowe to jednostki budżetowe, których statut jest nadawany przez ministra środowiska (minister ten nadzoruje także działalność parków i powołuje ich dyrektorów). Dyrektor parku narodowego zarządza mieniem parku, a ściślej, w ujęciu formalnym – reprezentuje Skarb Państwa w stosunkach cywilno-prawnych. W parkach powoływana jest także Służba Parku Narodowego, realizująca zadania z zakresu ochrony przyrody, edukacji, promocji oraz badań naukowych (art. 102 i 103).

3. Parki narodowe jako czynnik determinujący rozwój lokalny

Zgodnie z ogólnie przyjętymi założeniami, polityka rozwoju regionalnego powinna obejmować m.in. działania na rzecz wzrostu gospodarczego, stymulowanie zmian, promocji regionu oraz racjonalnego użytkowania zasobów środowiska przyrodniczego [Misiewicz 2007, s. 257; Pietrzyk 2000, s. 20-21]. Z jednej strony, ochrona środowiska przyrodniczego i wykorzystanie zasobów (walorów) naturalnych jest jednym z wielu zadań polityki władz samorządowych, z drugiej – te same władze mają zadbać o zaspokojenie materialnych i niematerialnych potrzeb ludności oraz

zwiększanie konkurencyjności regionu. Trzeba także pamiętać, że (mimo realizowanej polityki spójności krajów europejskich) na poziomie krajowym wyznacza się kierunki rozwoju poszczególnych regionów (i funkcji, jaką pełnią one w gospodarce narodowej), natomiast ich specjalizacja gospodarcza zależy od uwarunkowań środowiskowych – zatem różnice w poziomie rozwoju regionów nie zostaną do końca zniwelowane.

Ze względu na rygory ochronne parki narodowe są często postrzegane jako przeszkoda w rozwoju regionów. W niektórych z nich dochodzi do konfliktów między ich władzami a społecznościami lokalnymi (np. w Tatrzańskim Parku Narodowym). Wśród przyczyn sporów można wymienić m.in. brak zrozumienia dla istoty parków narodowych (w tym celów ich powoływania), brak akceptacji dla ograniczeń związanych z korzystaniem ze środowiska przyrodniczego oraz brak środków finansowych na zwiększenie atrakcyjności terenów sąsiadujących z parkami, a tym samym poprawę jakości życia społeczności lokalnych [Wiśniewski, Gwiazdowicz 2004, s. 84].

W Polsce istnieją 23 parki narodowe, zajmujące łącznie ok. 1% powierzchni kraju [Ochrona środowiska 2009, s. 284], zlokalizowane w różnych regionach kraju (najmniej w centralnej części Polski), na obszarach o wysokich walorach przyrodniczo-kulturowych, które powinny zostać zachowane dla obecnych i przyszłych pokoleń. Tereny te zostały objęte ochroną prawną w formie parków narodowych również ze względu na stosunkowo niewielki stopień ingerencji człowieka, są więc zazwyczaj słabo rozwinięte gospodarczo. Ze względu na cele i funkcje ochronne obecna i przyszła działalność jest ograniczona, co stanowi główny argument przeciw powoływaniu nowych lub powiększaniu obszaru istniejących parków narodowych. Z drugiej jednak strony zapomina się, że parki narodowe generują część miejsc pracy w regionach zacofanych gospodarczo: przy realizacji zadań ochronnych, związanych z obsługą ruchu turystycznego, oferowaniu produktów lokalnych, pamiątek itp. W takim ujęciu można je traktować jako ważnego pracodawcę o stabilnej pozycji w regionie.

Należy także zwrócić uwagę na fakt, że powoływanie parków narodowych w innych krajach europejskich na terenach o unikatowych walorach przyrodniczych jest często traktowane jako szansa na ich (odpowiednio ukierunkowany) rozwój gospodarczy [Kruk 2004, s. 391]. A zatem odpowiednio wykorzystane walory naturalne mogą stać się czynnikiem rozwoju gospodarczego.

4. Koncepcja rozwoju zrównoważonego

Zgodnie z założeniami rozwoju zrównoważonego (*sustainable development*), przyjmuje się konieczność zachowania równowagi między wymiarem ekologicznym (ochrona środowiska przyrodniczego), społecznym (jakość życia obecnych i przyszłych pokoleń) a ekonomicznym (produkcja dóbr i usług zaspokajających potrzeby ludzkie). Te trzy wymiary są ściśle ze sobą powiązane. Warto również wspomnieć

o zasadach rozwoju zrównoważonego, do których należą m.in. zasady [Borys, Śleszyński 1999, s. 85-91]:

- 1) ekologizacji – ochrona środowiska przyrodniczego jest konieczna do prowadzenia prawidłowej gospodarki, dostosowanej do warunków przyrodniczych,
- 2) integralności środowiska – między elementami środowiska zachodzą złożone interakcje, których znajomość i respektowanie pozwala na ograniczanie negatywnego wpływu gospodarki na środowisko,
- 3) kooperacji w zakresie ochrony środowiska – zarówno na poziomie lokalnym, krajowym, jak i transgranicznym,
- 4) regionalizacji – działania na rzecz ochrony środowiska przyrodniczego mają zostać dostosowane do warunków lokalnych i regionalnych, więc powinny być realizowane przez samorządy,
- 5) partycypacji społecznej – społeczności lokalne powinny brać udział w działaniach na rzecz środowiska przyrodniczego,
- 6) ekonomizacji – cele ekologiczne (związane z ochroną i zachowaniem środowiska) powinny być osiągnęte jak najmniejszym kosztem społecznym,
- 7) prewencji – zapobiegania negatywnym zmianom środowiska,
- 8) praworządności – wszystkie podmioty powinny przestrzegać prawa.

Powyższe zasady mają także zastosowanie w działalności parków narodowych. Zgodnie z przepisami prawa, wszystkie formy działalności na ich terenie mają być podporządkowane funkcji ochronnej. Istotne tutaj jest rozpoznanie, jakie są zasoby przyrodnicze i historyczno-kulturowe poszczególnych parków, ustalenie zależności w ekosystemach oraz ochrona (czynna i bierna) ich przyrody. Nie można jednak zapominać o wymiarze społeczno-gospodarczym, czyli o społecznościach lokalnych (zamieszkujących teren parku lub jego bezpośrednie sąsiedztwo) i zaspokajaniu ich potrzeb. Ze względu na ograniczenia wynikające z funkcji ochronnych mogą pojawiać się problemy i konflikty, konieczne zatem są działania związane z zasadami ekonomizacji rozwoju zrównoważonego, regionalizacji i partycypacji społecznej.

5. Działalność parków narodowych – wyniki badań

W pierwszej połowie 2010 r. przeprowadzono badania ankietowe dotyczące działalności parków narodowych prowadzonej w latach 2007-2009. Na ankietę odpowiedziało 9 parków narodowych (39% wszystkich parków): Woliński, Słowiński, Drawieński, Wigierski, Poleski, Gorczański, Ujście Warty, Gór Stołowych i Babiogórski. Uzyskane wyniki umożliwiają sformułowanie ogólnych wniosków dotyczących działalności parków narodowych w Polsce. Ankieta zawierała pytania dotyczące zadań realizowanych przez parki (począwszy od najbardziej typowych, jak bierna i czynna ochrona przyrody, zachowanie dziedzictwa kulturowego, działalność turystyczna i edukacyjna, promocja walorów parku lub regionu²), jednak za najbardziej

² Takie działania realizują w różnych wymiarach wszystkie ankietowane parki narodowe.

interesującą można uznać tę część badań, która dotyczyła relacji między działalnością parków a społecznościami lokalnymi. W tabeli 1. przedstawiono podstawowe informacje o powierzchni oraz dane dotyczące obszarów zamieszkiwanych i gruntów prywatnych.

Tabela 1. Wybrane informacje na temat badanych parków narodowych

Nazwa	Powierzchnia (w ha)	W tym grunty rolne (jako % powierzchni)	Własność prywatna (jako % powierzchni)	Miejscowości i/lub tereny zamieszkałe	Tereny prywatne i dzierżawione
Babiogórski	3390,5	0,9	0,625	nie	tak
Drawieński	11342,0	4,34	0,250	tak	tak
Gorczański	7031,0	5,95	5,160	nie	tak
Gór Stołowych	6340,4	7,23	1,130	tak	tak
Poleski	9764,0	24,27	12,770	tak	tak
Słowiński	21572,9	9,16	0,480	tak	tak
Ujście Warty	8074,0	76,37	1,850	nie	tak
Wigierski	14999,5	15,33	17,710	tak	tak
Woliński	10937,4	1,05	0,002	nie	tak

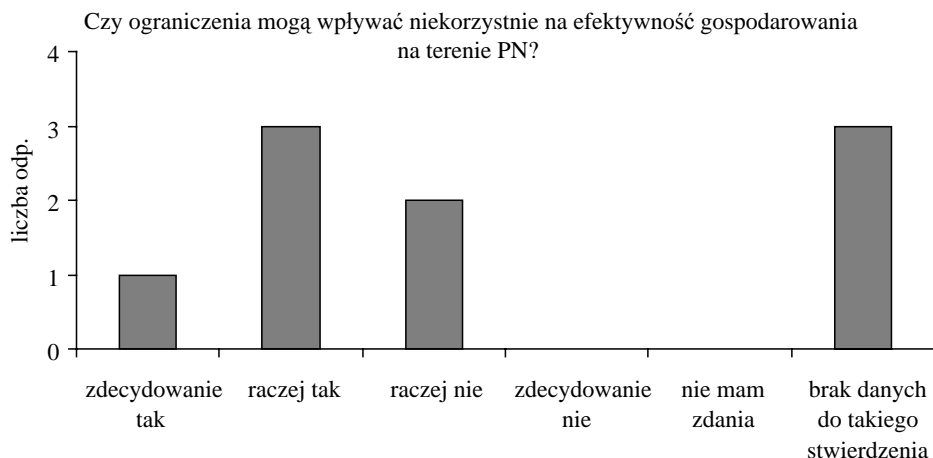
Źródło: na podstawie badań własnych oraz [Ochrona środowiska 2009..., s. 286, 288].

Porównując powierzchnię terenów rolnych z terenami stanowiącymi własność prywatną, można dostrzec, że w parkach znajdują się obszary dzierżawione okolicznymi mieszkańcami (takiej odpowiedzi udzielały też parki narodowe). Analizując dane zawarte w tabeli, można również stwierdzić, że w przypadku niektórych parków narodowych istotna jest gospodarka rolna, która m.in. umożliwia utrzymanie ekosystemów nieleśnych. Jednak takie działania muszą opierać się na ścisłej współpracy między parkami narodowymi a lokalnymi społecznościami. Z jednej więc strony działania podejmowane przez mieszkańców terenów parków i obszarów sąsiadujących z nimi są istotne z punktu widzenia prowadzonych działań ochronnych, z drugiej zaś należy pamiętać, że na terenach parków obowiązują ograniczenia, które mogą być przyczyną konfliktów.

Z tego też powodu próbowano określić, jakie zakazy są najbardziej uciążliwe dla społeczności lokalnych. W czterech przypadkach nie uzyskano odpowiedzi, w jednym za największą niedogodność uznano konieczność uzgadniania zamierzeń, w jednym – zakaz budowy lub rozbudowy obiektów (lub urządzeń), które nie są związane z realizacją celów parku narodowego, w kolejnym stwierdzono, że nie ma problemu ograniczeń, w innym za najważniejsze uznano ograniczenia związane z koniecznością utrzymywania terenów zalewowych, a jeden park odpowiedział, że wszystkie ustawowe zakazy są uciążliwe. Uzyskane wyniki zostały skorelowane ze specyfiką danego parku: np. w Poleskim, gdzie stosunkowo duży obszar stanowi własność prywatną (lub jest dzierżawiony), najistotniejszy był zakaz budowy lub

rozbudowy obiektów, natomiast w Parku Narodowym Ujście Warty – konieczność dostosowania gospodarki do stanu wód (tereny zalewowe).

W trakcie badania starano się także ustalić potencjalny niekorzystny wpływ ograniczeń wynikających z funkcji ochronnych na efektywność form gospodarki prowadzonej na terenie parków (rys. 1).

Rys. 1. Wpływ ograniczeń na efektywność gospodarowania w parku narodowym – wyniki badań

Źródło: opracowanie własne.

Można przyjąć, że występuje zależność między udzielonymi odpowiedziami a specyfiką gospodarki prowadzonej na obszarach chronionych. Odpowiedzi: „raczej nie” (nie pojawia się niekorzystne oddziaływanie wynikające z ograniczeń) udzieliły dwa parki: Poleski i Gór Stołowych. W drugim przypadku, jak wynika z danych statystycznych, na stosunkowo niewielkiej powierzchni prowadzona jest gospodarka rolna (zob. tab. 1), natomiast dużo jest obszarów leśnych³. Natomiast w Poleskim Parku Narodowym prowadzi się wiele działań na rzecz odpowiedniej retencji wody (a konkretnie: jej zatrzymania), co wymaga ścisłej współpracy między rolnikami a pracownikami parku. Odpowiedź: „raczej tak” (ograniczenia wpływają niekorzystnie na formy działalności gospodarczej) wybrały trzy parki narodowe: Gorcezański, Wigierski i Woliński. Gorce były i są dużym ośrodkiem pasterskim, park Wigierski powstał w celu ochrony zespołu jezior i rzek, jest zatem – podobnie jak Woliński – obszarem atrakcyjnym turystycznie [Wiśniewski, Gwiazdowicz 2004, s. 102, 138-139, 142]. Odpowiedzi: „zdecydowanie tak” udzielił Słowiński Park Narodowy z zastrzeżeniem, że na jego terenie jest prowadzona tylko działalność rolnicza, zgodna z wymogami ochrony przyrody. Pracownicy pozostałych parków uznali, że nie mają danych niezbędnych do ustalenia takiej relacji.

³ Lasy zajmują 93,75% jego powierzchni; zob. [Ochrona środowiska 2009, s. 286].

Należy także pamiętać, że działalność prowadzona na terenach parków narodowych bądź w otulinach może być sprzeczna z wymogami ochronnymi i generować konflikty. Pięć badanych parków (Gorczański, Poleski, Wigierski, Ujście Warty, Słowiński) uznało jednak, że nie występują tego typu problemy, cztery (Babiogórski, Gór Stołowych, Drawieński, Woliński) – że pojawiają się sytuacje sporne. Przyczynami konfliktów są: ograniczenia w udostępnianiu rzek do spływów kajakowych (Drawieński), aktywność turystyczna, a ściślej – zachowania niektórych turystów oraz presja wynikająca z różnych form turystyki i rekreacji (Babiogórski i Woliński), infrastruktura liniowa na terenie parku: drogi, linie kolejowe, sieci energetyczne i gazociągi (Woliński). W Parku Narodowym Gór Stołowych przyjęto, że każda działalność powodująca degradację środowiska przyrodniczego jest źródłem konfliktów. Można założyć, że w części parków brak konfliktów wynika z faktu, że miejscowa ludność jest włączana w działania ochronne (ekstensywna uprawa ziemi, utrzymywanie polan śródleśnych, łąk i pastwisk, wypas zwierząt). Jednak nawet taka działalność, jeśli zostanie zintensyfikowana, również może stanowić źródło zagrożeń dla przyrody parku. Z tego też względu w parkach prowadzone są działania minimalizujące sytuacje konfliktowe lub niedopuszczające do nich. Należą do nich zadania edukacyjne i prewencyjne⁴, organizowanie spotkań dla podmiotów świadczących usługi turystyczne, ale także uwzględnianie lokalizacji terenów prywatnych przy planowaniu działań ochronnych.

Kolejnym badanym zagadnieniem była pomoc udzielana przez parki narodowe podmiotom prowadzącym działalność gospodarczą na terenie parków oraz włączanie społeczności lokalnych w działania ochronne. Druga kwestia jest szczególnie istotna, gdyż umożliwia lepsze realizowanie celów parków, a jednocześnie daje zatrudnienie miejscowej ludności⁵. Zgodnie z uzyskanymi odpowiedziami, we wszystkich ankietowanych parkach narodowych takie zadania były realizowane, różny natomiast był ich zakres. Były to m.in. szkolenia i warsztaty dla osób prowadzących działalność rolniczą (np. dotyczące sposobu upraw, hodowli zwierząt, zachowania oraz odtwarzania rodzimych ras zwierząt gospodarskich) i turystyczną (kursy dla przewodników, osób prowadzących gospodarstwa agroturystyczne), spotkania dla społeczności lokalnych, w tym dla dzieci i młodzieży, oraz pomoc udzielana rolnikom w zakresie korzystania z programów rolno-środowiskowych. Realizując swe zadania, parki narodowe współpracują także z władzami samorządowymi, np. udostępniając im dane do planów zagospodarowania przestrzennego. Wszystkie badane parki uznały tę działalność za potrzebną i korzystną zarówno dla parków, jak i społeczności lokalnych. Napotyka ona jednak pewne przeszkody: trzy parki zgłosiły problemy z finansowaniem zadań na rzecz mieszkańców regionu, trzy – małe za-

⁴ W tym działania prowadzone przez straż parkową.

⁵ Na przykład w Słowińskim Parku Narodowym przyjęto założenie, że obsługę turystyczno-usługową ma prowadzić miejscowa społeczność; nie zawsze jednak wykazuje ona zainteresowanie tą formą działalności.

interesowanie społeczności lokalnych, dwa – brak społeczeństwa obywatelskiego, jeden – niską świadomość ekologiczną mieszkańców i działania mediów negujące konieczność ochrony przyrody. Jeden park nie udzielił odpowiedzi na to pytanie, a inny stwierdził, że nie ma żadnych przeszkód w prowadzeniu takiej działalności⁶.

Pracownicy parków narodowych wypełniający ankietę odpowiedzieli także na pytanie, czy (ich zdaniem) możliwe jest rozwijanie na terenie parku form działalności poprawiających możliwość zarobkowania (a tym samym jakość życia) społeczności lokalnych bez negatywnego oddziaływania na środowisko przyrodnicze parku. W sześciu przypadkach uzyskano odpowiedź pozytywną; za takie formy działalności uznano⁷: turystykę (w tym agroturystykę, usługi przewodnickie, wynajem pokoi, rozwój usług gastronomicznych i towarzyszących turystyce, handel – takich odpowiedzi uzyskano 5), pasterstwo połączone z wyrobem produktów mleczarskich (1 odpowiedź) oraz realizację działań ochronnych na terenie parku przez lokalne podmioty (1 odpowiedź). W trzech przypadkach uzyskano odpowiedź negatywną, z zaznaczeniem, że wystarczające są obecnie prowadzone formy działalności⁸ (2 odpowiedzi) lub bez uzasadnienia (1 odpowiedź). Osiem parków odpowiedziało twierdząco na pytanie, czy pracownicy parków mogliby brać udział w takich działaniach lub przynajmniej je koordynować, a jeden park nie ustosunkował się do tej kwestii.

6. Podsumowanie

Wyniki badań ankietowych prowadzonych w parkach narodowych stanowią podstawę do sformułowania następujących wniosków:

1) wszystkie parki narodowe prowadzą działania na rzecz społeczności lokalnych, które z jednej strony pozwalają mieszkańcom regionu na poprawę poziomu życia, a z drugiej na dostosowanie prowadzonej działalności do wymogów ochronnych, jednocześnie stanowiąc element działań na rzecz zachowania przyrody parków,

2) działania na rzecz społeczności lokalnych w przypadku niektórych parków spotykają się z małym zainteresowaniem mieszkańców, co wynika m.in. z niedostatecznego poziomu rozwoju postaw obywatelskich i braku świadomości ekologicznej; zgłaszanym problemem jest też brak źródeł finansowania zadań,

3) możliwe jest rozwijanie takiej działalności (i uzyskanie odpowiedniej pomocy w tym zakresie od pracowników parków narodowych), która przyczyni się do poprawy dobrobytu społeczności lokalnych, nie powodując uszczerbku w stanie śro-

⁶ Było to pytanie otwarte; pracownicy parków uzupełniający ankietę mogli wymienić dowolne problemy, jakie się pojawiały w zakresie współpracy i działań na rzecz mieszkańców regionu.

⁷ Różne odpowiedzi wynikały z odmiennej specyfiki poszczególnych parków.

⁸ W przypadku Słowińskiego Parku Narodowego pojawiła się dodatkowa argumentacja, że tego typu działalność (zwłaszcza w dziedzinie turystyki) jest już na terenie parku wystarczająco rozbudowana, natomiast nowe formy działalności można rozwijać w otulinie parku i na dalej położonych obszarach w celu promocji pozostałej części regionu.

dowiska przyrodniczego parków; stwierdzenie to dotyczy wybranych form turystyki i rolnictwa,

4) parki narodowe są obszarami atrakcyjnymi turystycznie; brak rozwoju pewnych form działalności gospodarczej jest w pewnym stopniu rekompensowany możliwością rozwoju usług turystycznych i innych, skorelowanych z nimi, a także z rozwojem pewnych form rolnictwa, wspomaganych i promowanych przez parki,

5) w przypadku niektórych parków społeczności lokalne są traktowane preferencyjnie i to do nich jest kierowana oferta pracy czy świadczenia usług na rzecz osób odwiedzających park.

Podsumowując wyniki badań, można stwierdzić, że parki narodowe prowadzą wiele działań na rzecz społeczności lokalnych. Pojawia się tutaj relacja: współpraca z mieszkańcami przyczynia się do wzrostu efektywności działań ochronnych, jednocześnie (do pewnego stopnia) rekompensując uciążliwości wynikające z istnienia ograniczeń na terenach parków. Działania te można by zintensyfikować, np. przez dalszą pomoc w rozwijaniu pewnych form aktywności gospodarczej (np. sfery usług) i wspólną promocję wyrobów regionalnych – parki narodowe są bowiem (jak słusznie zauważyła K. Woźniak, dyrektor Słowińskiego Parku Narodowego) marką znaną i dobrze rozpoznawaną w kraju.

Literatura

- Borys T., Śleszyński J., *Ekorozwój jako zbiór zasad*, [w:] T. Borys (red.), *Wskaźniki ekorozwoju*, Wydawnictwo Ekonomia i Środowisko, Białystok 1999.
- Kruk H., *Obszary chronione – czynnik rozwoju czy stagnacji gospodarczej? Doświadczenia polskie i szwedzkie*, [w:] A. Budnikowski, M. Cygler (red.), *Ochrona środowiska a procesy integracji i globalizacji*, Oficyna Wydawnicza Szkoły Głównej Handlowej w Warszawie, Warszawa 2004.
- Misiewicz E.I., *Ochrona przyrody a rozwój regionalny*, [w:] A.F. Bocian (red.), *Rozwój regionalny. Podstawowe cele i wyzwania*, Wydawnictwo Uniwersytetu w Białymstoku, Białystok 2007.
- Ochrona środowiska 2009*, Informacje i opracowania statystyczne, Główny Urząd Statystyczny, Warszawa 2009, www.stat.gov.pl (4 grudnia 2009).
- Pietrzyk I., *Polityka regionalna Unii Europejskiej i regiony w państwach członkowskich*, PWN, Warszawa 2000.
- Ustawa o ochronie przyrody z dnia 16 kwietnia 2004 roku z późniejszymi zmianami*, DzU 2004, nr 92, poz. 880.
- Wiśniewski J., Gwiazdowicz D.I., *Ochrona przyrody*, Wydawnictwo Akademia Rolnicza w Poznaniu, Poznań 2004.

NATIONAL PARKS' ACTIVITIES AS A FACTOR OF THE LOCAL DEVELOPMENT – SELECTED ASPECTS

Summary: The main goal of national parks is nature and culture protection. Economic activities at the national parks' areas cannot harm their value. That is the reason why such protected areas are attractive (for tourism purposes) but, on the other hand, they are perceived as an obstacle to regional development. The paper's aim is to present the results of research into national parks' tasks (2007-2009) of co-existence between parks and local societies.